

Förberedande undervisning

BILAGA 2 TILL LÄROPLANEN FÖR GRUNDSKOLAN PÅ ÅLAND

Dnr: 2020/9885

Datum: 18.6.2021

Utbildnings- och kulturavdelningen

Innehåll

Inledning.....	2
1. Allmänna mål och samarbetet med grundskolans övriga verksamhet	3
1.1 Målgrupp.....	3
1.2 Individuellt studieprogram	3
1.3 Elever som inte är läs- och skrivkunniga	4
1.4 Riktlinjer och arbetsupplägg.....	4
1.5 Mål och centralt innehåll	4
1.6 Kontakten till hemmet	5
1.7 Elevhälsa	6
1.8 Bedömning och intyg	6
2 Temaområden i språkundervisningen inom förberedande undervisningen.....	8
2.1 Ämnesområden som eleven bör känna till och kunna kommunicera kring	8
2.2 Språkkunskaper i svenska.....	9
2.3 Läsning och skrivning	9
2.4 Litteratur och mediekunskap	9
2.5 Muntlig kommunikation och interaktion	9
2.6 Centrala språkinlärningsstrategier.....	10
Bilaga 1: Mall för individuellt studieprogram för elev inom förberedande undervisning.....	11
Bilaga 2: Förslag på mall för intyg över avslutad förberedande undervisning	14

Inledning

I landskapslagen (2020:32) för barnomsorg och grundskola föreskrivs att förberedande undervisning ska ordnas för elever som är nyanlända på Åland. Med en nyanländ elev avses en elev som har flyttat till Åland och har ett annat modersmål än svenska.

Den förberedande undervisningen har som mål att ge eleven tillräckliga kunskaper i svenska och övriga färdigheter som behövs för att inleda allmänundervisning i grundskolan samt att främja elevens harmoniska utveckling och integrering i det åländska samhället. Eleven ska få ett individuellt studieprogram för sin tid inom den förberedande undervisningen där mål och innehåll bestäms utgående från elevens kunskaper i svenska och tidigare skolgång.

En nyanländ elev har rätt att få förberedande undervisning under minst två terminer och högst under fyra terminer. Den som deltar i undervisningen har rätt att flytta över till grundskolans allmänundervisning tidigare än efter två terminer om eleven har kunskaper och förutsättningar för det. Förflyttningen till allmänundervisning kan ske stegvis enligt vad som bäst gynnar elevens lärande. Eleven placeras i den årskurs där eleven har förutsättningar till studieframgång oberoende av åldersgrupp.

Elevens utveckling och lärande ska utvärderas genom samtal och mångsidiga uppgifter. Efter avslutad förberedande undervisning ges ett individuellt verbalt omdöme där elevens språkutveckling och kunskaper utvärderas utgående från det individuella studieprogrammet. Om elevens tidigare kunskaper möjliggör att eleven kan tillgodogöra sig något eller några ämnen på den nivå som läroplanen anger ska eleven bli bedömd enligt vitsordsskala 4–10 i dessa ämnen.

1. Allmänna mål och samarbetet med grundskolans övriga verksamhet

Den förberedande undervisningen har som mål att främja elevens kunskaper i svenska och stöda elevens utveckling och integrering i det åländska samhället samt att ge nödvändiga förutsättningar för att flytta över till grundskolans allmänundervisning. I den förberedande undervisningen fokuserar undervisningen på att utveckla grunderna i ett fungerande skolspråk, dvs svenska, och eleven ges samtidigt undervisning i grundskolans och det åländska samhällets centrala begrepp. Det är viktigt att läraren som ansvarar för den förberedande undervisningen samarbetar med skolans övriga lärare så att övergången till allmänundervisningen sker så smidig som möjligt.

1.1 Målgrupp

Avsikten med förberedande undervisning är att den ska rikta sig till elever med invandrarbakgrund som på grund av sin språkbakgrund inte kan tillägna sig grundskolans allmänna undervisning. De här eleverna kan nyligen ha anlänt till Åland men det finns även de elever som är födda på Åland men ändå saknar språkliga förutsättningar att tillägna sig grundskolans allmänna undervisning. Även dessa elever ska ha möjlighet att få förberedande undervisning. Det huvudsakliga syftet med den förberedande undervisningen är att utveckla elevens kunskaper i svenska samt ge eleven övriga färdigheter som behövs för att klara grundskolan.

Vilka elever som ska delta i förberedande undervisning ska avgöras genom en helhetsbedömning om elevens språkkunskaper i svenska räcker för att följa den allmänna undervisningen. I bedömningen av undervisningsform ska elevens bästa alltid komma i första rum och beslutet ska grunda sig på vad som bäst främjar elevens harmoniska utveckling och integrering i det åländska samhället. Rektor/föreståndare fattar, med helhetsbedömningen av elevens språkliga förutsättningar som grund, beslut om eleven ska ingå i förberedande undervisning eller inte.

1.2 Individuellt studieprogram¹

För den förberedande undervisningen finns ingen timfördelning eller bestämd lärokurs utan ett individuellt studieprogram görs upp för varje elev (bilaga 1). Studieprogrammet uppgörs inom tre månader från att förberedande undervisning påbörjats och ska göras i samarbete med elevens vårdnadshavare. Studieprogrammet kan vara en del av elevens/familjens integrationsplan i enlighet med integrationslagen.

I elevens eget studieprogram antecknas:

- elevens utgångsnivå, t.ex. skolbakgrund, språkkunskaper och styrkor.
- de individuella målen för elevens lärande, vilka granskas med jämna mellanrum.
- vilka läroämnen som studeras, timantal, och undervisningens ungefärliga innehåll
- elevens studier i undervisningsgruppen i den förberedande undervisningen och integrering i allmänundervisningen
- handledningen av eleven och eventuella stödåtgärder såsom t.ex.:
 - digitala hjälpmedel
 - läromedel och källmaterial
 - assistent
 - individuella prov och uppgifter
 - muntliga prov
 - muntlig komplettering

¹ LF om barnomsorg och grundskola (2020: 99) 3 §

- undervisning i hemspråket

Studieprogrammet uppdateras senast i samband med att eleven byter skola.

1.3 Elever som inte är läs- och skrivkunniga

För barn och unga med svag läs- och skrivkunnighet betonas i den förberedande undervisningen inläring av dessa färdigheter. Målen i det egna studieprogrammet ställs så att undervisningen är lämplig för elevens färdighets- och åldersnivå. Innehållen väljs så att de hjälper eleven att klara sig i vardagssituationer, stödjer elevens integrering och utveckling av identitet som elev. Studier i det egna modersmålet främjar elevens inlärningsfärdigheter och förstärker den kulturella identiteten. För tillägnandet och beäftandet av läs- och skrivkunnigheten reserveras tillräckligt med tid.

1.4 Riktlinjer och arbetsupplägg

Undervisningen inom den förberedande undervisningen fokuserar främst på svenska, men även undervisning i matematik och engelska bör ges då dessa ämnen är centrala grundskolan och avgörande för vidarestudier. Undervisningen måste planeras utgående från elevens förkunskaper med målet att uppnå den nivå inom respektive ämne som krävs för integrering i allmänundervisning. De elever som saknar studiebakgrund i engelska måste ges nybörjarundervisning enligt den mängd de har behov av. Gällande övriga läroämnen, med tanke på elevens kommande integrering, ska planeringen av innehållet göras utgående från de begrepp, arbetsätt och redskap som är centrala i varje läroämne.

Undervisningen i svenska byggs upp utgående från elevens utgångsläge; ålder, skolbakgrund, språktillhörighet, läs och skrivfärdighet, språklig medvetenhet etc. Den förberedande undervisningens upplägg tar sitt avstamp i elevens närmiljö (skola och hem) för att sedan efter hand innehållsmässigt öppna sig mot omkringliggande samhälle. Språk är kontextuellt och ord behöver förankras och förstås i den nya miljön i förhållande till elevens tidigare kunskap och erfarenhet.

Undervisningen saknar fastställd läroplan då varje elevs behov i detta läge är unikt och planen fastställs i det individuella studieprogrammet.

1.5 Mål och centralt innehåll

Målet för den förberedande undervisningen är att eleven skall lära sig svenska språkets basordförråd och grundläggande struktur så att eleven kan göra sig förstådd i skolan, i sociala sammanhang och i vardagliga situationer.

Elevens tidigare studier och kulturbakgrund bildar utgångspunkten för den förberedande undervisningen i förhållande till den nya miljö hen nu möter. Åland och dess natur, kultur, levnadssätt och sociala normer utgör en del av grunden för undervisningen där paralleller dras till det egna hemlandet. I undervisningen beaktas elevens kunskaper om det egna språk- och kulturområdets natur, levnadssätt, historia och samhälle.

Undervisning och stöd på det egna språket ges enligt elevens behov i den mån det är möjligt. Den tilläggskunskap som fås med hjälp av undervisningen och stödet på det egna språket är till hjälp vid uppställandet av målen i de övriga läroämnen som undervisas inom den förberedande undervisningen. På det sättet kan eleven gå framåt i ämnesstudierna även om kunskaperna i svenska utvecklas långsammare än de övriga färdigheterna.

Inom den förberedande undervisningen används olika lärmiljöer som ger möjlighet till upplevelser och aktiviteter samt mångsidiga språkutvecklande arbetsätt. Lärmiljöer kan vara både i och utanför skolan samt nätbaserade. Mångsidiga lärmiljöer erbjuder eleven meningsfulla möjligheter att använda språket i olika kommunikationssituationer. Olika situationer utvecklar elevens förmåga att fungera som enskild individ och som medlem av en gemenskap och ger färdigheter för ett livslångt lärande. Lärmiljöerna orienterar eleven i den åländska kulturen och främjar elevens integrering i närmiljön samt i samhället. Ett av den förberedande undervisningens centrala mål är att skapa trygga och tillåtande arenor där kommunikation kan uppstå, där det mänskliga behovet att bli förstörd kan bemötas.

I undervisningen av matematik och engelska beaktas elevens ålder och förkunskaper. Innehållet i dessa väljs med tanke på den årskurs eleven ska integreras i. Eleven integreras i allmänundervisning enligt det individuella studieprogrammet och undervisningen individualiseras vid behov. Integrering i allmänundervisning inleds med fördel så snart elevens ordförråd tillåter detta. Integreringen börjar generellt i konst- och färdighetsämnen. Integrering ska ske så tidigt som möjligt i de ämnen i vilka eleven sedan tidigare har starka förkunskaper, exempelvis matematik och språk.

Undervisningens progression beskrivs i det individuella studieprogrammet. Detta program är ett levande verktyg både som målbeskrivning och dokumentation av elevens kunskapsutveckling. Programmet ska uppdateras kontinuerligt och planering kan lämpligen göras utgående från den gemensamma europeiska referensramen för språk, GERS.

Det är centralt att i språkundervisningen för flerspråkiga elever arbeta med tematiska helheter då ordförråd och språk ska utvecklas (Bilaga 2). Dessa byggs upp genom att arbeta på bredden med ordbanker som sammanflätas till större helheter. Ämneshelheter bidrar till att ordförråd kan tolkas, förstås och få betydelse i ett större sammanhang. Det svenska språket är därmed både mål och medel. Elevens utmaning är att utveckla såväl språkkunskaper som ämneskunskaper. Andraspråksinlärare ställs inför utmaningen att utveckla både bas- och utbyggt ordförråd parallellt. Ett tematiskt och strukturerat arbetsätt bygger upp ett ordförråd som bidrar till att skapa språklig stöttning och kunskap i och om språket. Eleven har då möjlighet att utvecklas språkligt och kunskapsmässigt samtidigt.

1.6 Kontakten till hemmet

I samband med att eleven påbörjar studierna i den förberedande undervisningen sammankallar skolan (ansvarig lärare) till ett möte där eleven tillsammans med vårdnadshavare och auktoriserad tolk (telefonolk eller platstolk) träffar den förberedande undervisningens lärare.

På mötet informeras bland annat om:

- läroplikt och hemundervisning²
- förberedande undervisningens utformning och verksamhetsram
- skolans och allmänundervisningens verksamhet³
- trivselregler
- skolans disciplinära åtgärder⁴
- förväntningar på eleven och hemmet, rättigheter och skyldigheter
- skolans elevhälsoarbete⁵

² 1 § del III LL (2020:32) om barnomsorg och grundskola

³ Skolans arbetsplan

⁴ 68–77 § del III LL (2020:32) om barnomsorg och grundskola

⁵ Elevhälsoplanen på skolan

- synen på sjukfrånvaro och övrig frånvaro

I informationen bör beaktas de eventuella kulturella skillnadernas påverkan i uppfattning av ovanstående punkter samt att analfabetism kan förekomma i hemmet. Tät kontakt med vårdnadshavare är att rekommendera. Ytterligare samhällsinformation kan hittas i informationsmaterialet *Föräldrar på Åland*.⁶

I enlighet med integrationslagen ska föräldrarnas förutsättningar att stödja och vägleda barnet utredas i samband med uppgörandet av familjens integrationsplan⁷. Skolan kan med fördel samarbeta med integrationsansvarig i kommunen för att skapa de bästa förutsättningarna för vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet i barnets skolgång.

1.7 Elevhälsa

En elev inom förberedande undervisningen har rätt till elevhälsotjänster i enlighet med skolans elevhälsoplan⁸. Elevhälsan arbetar både på gemensam och individuell nivå och stärker delaktighet, omsorg och trygghet i skolverksamheten. Elevhälsoarbetet utgår alltid från elevens bästa.

Individuella elevhälsotjänster så som besök hos kurator, psykolog och skolhälsovårdare genomförs med elevens, och vid behov vårdnadshavarens, samtycke. För att säkerställa delaktighet ska det finnas tillgång till de tolkningstjänster som behövs.

Då behov uppstår att utreda eventuella inlärningssvårigheter, såsom tex läs- och skrivsvårigheter, ska dessa utredningar göras av speciallärare eller skolpsykolog med stöd av behörig tolk inom området, både på svenska och på elevens modersmål.

Elevhandledningens uppgift är dels att informera eleven och vårdnadshavaren om kravnivåer, dels att stöda eleven till reflektion över sina möjligheter till fortsatta studier och arbetsliv. Elevhandledning är extra viktig för elev inom den förberedande undervisningen som snart förväntas fullgöra sin läroplikt då utbildningssystem ofta skiljer sig åt länder emellan. Elevhandledningen kan då hjälpa elev och vårdnadshavare att göra realistiska val såväl utgående från tidigare som inför kommande studier.

För elever som är har anlänt sent så att de inleder grundskolan i de sista årskurserna och därför riskerar att inte hinna få ett avgångsbetyg ska elevhandledningen omfatta information om möjligheten att få ett avgångsbetyg genom fortsatta studier inom grundskoleutbildning för andra än läropliktiga⁹.

I elevhälsans uppdrag finns att stöda eleven i att utveckla en positiv självbild och att kunna värdesätta både sin egen och omgivningens kulturella, språkliga och konfessionella mångfald.

1.8 Bedömning och intyg

I läroplanen bestäms om bedömning av elever som deltar i den förberedande undervisningen och de intyg de får. Bedömningen ska vara vägledande, sporrande och mångsidig. Elevens förutsättningar för självutvärdering ska utvecklas. Med hjälp av bedömning ges eleven i den förberedande undervisningen

⁶ www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/foraldrar-pa-aland

⁷ 16 § LL (2012:74) om främjande av integration

⁸ 6 § del IV LL (2020:32) om barnomsorg och grundskola

⁹ 39- 48 § del III LL (2020:32) om barnomsorg och grundskola

också en bild av kraven i grundskolan. Bedömningen görs i samråd mellan alla lärare som undervisar eleven. Utvärderingen bygger på fortgående och mångsidig observation av de kunskaper och färdigheter som eleven visar, vilka kan vara större än ordförrådets begränsningar.

I den förberedande undervisningen i grundskolan används inte sifferbedömning.

Som avslutning på den förberedande undervisningen får eleven ett intyg över studierna (Bilaga 3). I intyget antecknas undervisningens omfattning, vilka läroämnen som studerats, deras omfattning och undervisningens innehåll. I intyget ges en beskrivning av elevens framsteg inom den förberedande undervisningen. Intyget är i första hand verbalt, men om eleven integrerats i allmänundervisning i något ämne ska bedömningen i dessa vara enligt vitsordsskala 4–10 om eleven uppfyller årskursadekvat nivå.

För en jämförbar och jämlik bedömning bör lämpligen den ovan nämnda GERS användas som grund för beskrivning av elevens språkliga nivå.

Efter avslutade studier inom den förberedande undervisningen övergår eleven till allmänundervisning. Den fortsatta språkutvecklingen stöds genom ämnesspecifikt språkstöd och ämnet svenska som andraspråk.

Det ämnesspecifika stödet fungerar som punktinsatser för att stöda språkutvecklingen inom de olika läroämnena i grundskolan. I all undervisning ska språkutvecklande arbetssätt användas men elever med annat modersmål än svenska kan tidvis även behöva mera riktade stödåtgärder för att ha förutsättningar att följa allmänundervisningen i olika läroämnen. Det ämnesspecifika språkstödet kan ges enskilt eller i mindre grupper och ges av den ansvariga läraren i ämnet eller en lärare som är välinsatt i läroämnet i fråga.

Svenska som andraspråk riktar sig till elever som har annat modersmål än svenska eller som har en flerspråkig bakgrund och därför bristande kunskaper i svenska. Lärokursen i svenska som andraspråk är lämplig för den elev som har för svaga kunskaper i svenska för att följa den allmänna lärokursen i svenska. Undervisningen i svenska som andraspråk är inte stöd- eller specialundervisning i svenska, utan en lärokurs med egna mål, innehåll och bedömningskriterier som ska beaktas i undervisningen.

För att fastställa om en elev ska läsa lärokursen svenska som andraspråk gör den ansvariga läraren tillsammans med läraren i svenska som andraspråk en helhetsbedömning av huruvida elevens språkkunskaper i svenska räcker för att följa den allmänna lärokursen i svenska. I bedömningen av vilken lärokurs eleven ska läsa ska beaktas även ålder, språklig färdighet samt skol- och erfarenhetsbakgrund. Vårdnadshavare ska vara delaktiga och höras vid valet. Beslutet kring val av lärokurs fattas av rektorn eller skolföreståndaren med helhetsbedömningen som grund.

2 Temaområden i språkundervisningen inom förberedande undervisningen.

Det är centralt att i språkundervisningen för flerspråkiga elever arbeta med tematiska helheter då ordförråd och språk ska utvecklas (Bilaga 2). Dessa byggs upp genom att arbeta på bredden med ordbanker som sammanflätas till större helheter.

2.1 Ämnesområden som eleven bör känna till och kunna kommunicera kring

- Vardagsfraser, presentation, hälsningsord, frågor och svar
- Skolan: fysisk miljö, skolgården, klassrummet, gemensamma utrymmen, lektioner, klasskamrater, lärare, övrig personal och skolans regler
- Siffror, matematiska begrepp och pengar
- Familj, släktord, vänner och fritid
- Hem och boende, möbler, olika typer av rum och användningsområden
- Årstider, kalenderår, veckodagar, datum, tidsbestämningar, klockan och väderlek
- Måltider, mat, livsmedel och köksterminologi
- Människokroppen och klädsel, hygien och hälsa
- Offentliga platser och olika typer av tjänster t.ex. affärer, trafik, hälsa och sjukvård
- Yrken, arbetsplatser och vanligt förekommande begrepp inom samhällskunskap
- Resor och medier som radio, tv och tidningar
- Ord och begrepp inom olika praktiska integreringsämnen som: idrott, slöjd, musik, hemkunskap och bildkonst
- Finländsk och åländsk natur och basbegrepp inom omgivningskunskap, biologi och geografi
- Allemansrätten
- Stad och landsbygd
- Fritid, hobbyverksamhet och kultur
- Seder och bruk, högtider, traditioner, festligheter och olika lekar
- Finländsk och åländsk kultur, viktiga händelser och personer

2.2 Språkkunskaper i svenska

- Grundläggande kunskaper om svenska språkets struktur och prosodi
- De vanligaste ordklasserna och ordböjning: genus, kongruens och tempus
- Grunderna för sats och meningsbyggnad i svenska
- Kännedom om skillnader mellan tal- och skriftspråk
- Kännedom om språkliga strategier och som stöttar språkprogressionen

2.3 Läsning och skrivning

- Samband mellan ljud och bokstav
- Lässtrategier: automatisering av den mekaniska läsförmågan, högläsning och tystläsning.
- Läsförståelse och ordkunskap
- Känna till vanliga textgenrer – grundläggande kunskaper i att skriva inom olika genrer
- Iaktta och utveckla egen läsning och förståelse av textens innehåll
- Skrivprocess och textproduktion

2.4 Litteratur och mediekunskap

- Åländska och finländska författare och skönlitteratur såsom sagor, dikter, gåtor och ordspråk enligt ålder och språkbehärskning.
- Läs och diskutera texter, bilder, film och teater.
- Använda sig av bibliotek, medier, informations- och kommunikationsteknik.
- Söka information i olika källor och använda digitala resurser.

2.5 Muntlig kommunikation och interaktion

- Träna olika talstrategier t.ex. att börja, upprätthålla och avsluta en diskussion.
- Utveckla strategier för en konstruktiv dialog.
- Uttrycka åsikter, lyssna på andra och invänta taltur.
- Muntliga uttryck i kulturbundna situationer t.ex. hälsningsfraser, presentationer, tilltal, tacka, be om ursäkt och tala i telefon.
- Uttrycka behov, känslor, kunskaper och åsikter

2.6 Centrala språkinlärningsstrategier

- Användning av olika läromedel, ordböcker och digitala resurser
- Utvecklande av ordförråd och användande av ord och begrepp kontextuellt
- Identifiering och förståelse av betydelsebärande element i en text
- Jämföra svenska språket med modersmålet, ta stöd av det och därigenom uppnå en djupare språkförståelse
- Insikt kring språklig färdighet, vägen till kunskap samt metakognition

Bilaga 1: Mall för individuellt studieprogram för elev inom förberedande undervisning

Elevens namn:		Födelseid:	
Adress:			
Vårdnadshavare:		Vårdnadshavare:	
Tfn:	e-post	Tfn:	e-post
Adress:		Adress:	
Hemland: (+ankomstland)		Medborgarskap:	
Ankomst till Finland, Åland		Kontaktperson i Finland / Åland	

Familjesituation:		Syskon:	
Modersmål:		Språk och språkkunskaper i hemmet:	
Speciella dieter:	Något om elevens hälsotillstånd vilket kan påverka skolgången:	Övrigt:	

Allmänna mål:

Att inom den förberedande undervisningen inhämta tillräckliga kunskaper i svenska och övriga färdigheter som behövs för att inleda allmänundervisning i grundskolan, samt att främja elevens utveckling och integrering i det åländska samhället.

**Utgångsnivå, tidigare skolgång
(Plats, antal år och ämnen)**

Individuella mål:

Språkkunskaper, styrkor, hobbyer

**Studier inom förberedande undervisning
Läroämnen, timantal och innehåll**

Plan för integrering i allmänundervisning (vilka ämnen, när, hur)

Handledning av eleven och eventuella stödåtgärder

Datum/ ort:

/ 20

Underskrift:

Vårdnadshavare

Ansvariga lärare

Elev

Bilaga 2: Förslag på mall för intyg över avslutad förberedande undervisning

INTYG

Avslutad förberedande undervisning vid XX skola

Elevens namn

Födelseid

Ordning och ansvar	Mycket bra	Bra	Tillfredställande	Bör förbättras
Följer skolans och klassens regler				
Tar ansvar för sina saker				
Följer med i undervisningen				
Visar hänsyn				

Elevers färdigheter i:

	Berömliga	Goda	Försvarliga	Svaga	4–10 (integrering)
Svenska					
<i>Lyssna och förstå</i>					
<i>Läsning</i>					
<i>Läsförståelse</i>					
<i>Kommunikation</i>					
<i>Språkets uppbyggnad</i>					
<i>Stavning</i>					
<i>Friskrivning</i>					
Matematik					
Engelska (A2)					
Bildkonst					
Slöjd					
Idrott					
Musik					
Hem- och konsumentkunskap					
Hälsokunskap					
Omgivningskunskap					
Finska (B1)					

(Fyll i de rutor som är relevanta för eleven och lägg till ev. andra läroämnena)

Datum /

Föreståndare/rektör

Ansvarig lärare